

Олена Музика
кандидат психологічних наук, доцент
Київський університет імені Бориса Грінченка

ТВОРЧА АКТИВНІСТЬ У ПОЗАНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОСТІ

Одним із проблемних моментів сучасної школи є те, що вона все більше концентрується на навчальній діяльності, згортаючи при цьому інші форми педагогічної взаємодії, які сприяли б розвитку особистості учнів.

Позашкільна і позанавчальна діяльності в значній мірі компенсують односторонність учбової «монодіяльності». Поєднання учбової діяльності з заняттями в центрах науково-технічної творчості, різноманітних студіях і гуртках моделює умови життя людини в суспільстві, де існують сотні й тисячі видів суспільно-корисної діяльності. За таких умов кожен може знайти місце для самореалізації.

О. І. Кульчицька і В. О. Моляко під час проведення експериментальних досліджень помітили, що успішними в різних видах діяльності стають різні діти: «...часто активні на заняттях діти, які легко заучують навчальний матеріал, при виконанні запропонованих нами завдань вели себе досить пасивно, не виявляли жодного інтересу до роботи. І, навпаки, діти «тихі», «непримітні», сором'язливі, які нічим особливим не виділяються, показували блискучі результати» [1, с. 34].

Творча активність, незалежно від того, в якій діяльності вона формується, є тією надбудовою над загальними здібностями, яка сприяє легкому перенесенню їх із однієї діяльності на іншу і при цьому дозволяє швидко досягати результатів.

Поняття творчої активності, яке відображає спрямованість на творчі досягнення у будь-якому виді діяльності, на нашу думку, є більш релевантним

по відношенню до розвитку дитини, ніж власне поняття діяльності. Діяльність передбачає досягнення певного стандартизованого результату, відхилення від якого оцінюються як помилкові. Але ж учіння – це і є той процес, де не можна не помилятися, де помилки є неодмінною процесуальною характеристикою.

Сконцентрованість шкільних оцінок на помилках в багатьох випадках призводить до фрустрації домагань школярів. Нав'язування завдань, норм і правил поведінки з подальшим їх оцінюванням формує зовнішню мотивацію і негативно позначається на темпах розвитку. Багато школярів в умовах описаної ситуації мають виключно негативне підкріплення діяльності у вигляді низьких оцінок. Цю ситуацію пов'язують зі станом амотивації, який веде до формування комплексу завченої безпорадності.

Оцінка творчої активності, навпаки, пов'язана не з еталонним результатом, а з побічним продуктом (Я. О. Пономарьов), з інвенціями, які виникають в ході діяльності (О. Л. Музика). Оцінювання з боку вчителів, дорослих та однолітків сконцентроване не на помилках, а на досягненнях, і базується на таких критеріях, як продукування нових ідей, застосування нових прийомів і генералізація їх у стратегії творчої діяльності (В. О. Моляко). Крім того, у творчій діяльності зворотній зв'язок про її успішність носить інформуючий характер, тобто містить інформацію, яка в першу чергу стосується рівня майстерності, компетентності, ступеня завершеності роботи. Такий характер зворотного зв'язку сприяє розвитку внутрішньої мотивації.

Як показують результати досліджень обдарованих дітей, проведених нами у Житомирському міському центрі науково-технічної творчості, щоб творча активність виявилася у повній мірі, необхідно, щоб гурток, який діти відвідують у позанавчальний час, був для них приємним у плані легкості налагодження взаємин і, водночас, був групою, де заохочується постановка нелегких, але досяжних суспільно-корисних цілей. Досягнення цих цілей має сприяти підняттю соціального статусу дитини, що у свою чергу сприяє розвиткові афіліційних процесів, полегшуючи спілкування з більш успішними

висококатусними однолітками. Це сприяє підняттю рівня активності, спрямованої на розвиток власних здібностей.

Творча активність дітей потребує емоційного підкріплення, на що вказувала О. І. Кульчицька. «Радість стимулює бажання ще ретельніше, ще краще виконувати ту чи іншу справу, а засмучення може або пригасити наш запал, або, навпаки, викликати прилив енергії і бажання виправити помилки, досягнути кращих результатів. Однак, як і взагалі позитивні почуття є сильнішим стимулятором психічної діяльності у порівнянні з негативно забарвленими, так і почуття успіху у порівнянні з почуттям неуспіху продуктивніше за своїми результатами, і тому стимулювати його важливо в педагогічному плані» [2, с. 76].

Позанавчальна діяльність має значні можливості для розвитку творчої активності, оскільки включення в неї генерує позитивні емоції, пов'язані зі свободою вибору, з переживанням успіху, задоволенням потреб у самореалізації, самоствердженні, визнанні. Саме тут творча активність є способом утвердження особистості, що розвивається, у системі суспільних стосунків, і є важливою умовою й істотним ресурсом особистісного зростання.

Література

1. *Кульчицькая Е. И., Моляко В. А.* Сирень одаренности в саду творчества / Е. И. Кульчицькая, В. А. Моляко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 316 с.
2. *Кульчицькая Е. И.* Воспитание чувств детей в семье / Е. И. Кульчицькая. – К.: Рад. школа, 1983. – 120 с.
3. *Музыка О. Л.* Інвенційна модель початкових етапів розвитку творчо обдарованої особистості / О. Л. Музыка / Наука і освіта. – 2006. – №3-4. – С. 29-31.
4. *Пономарёв Я. А.* Психология творчества / Я.А.Пономарёв. – М.: Наука, 1976. – 303 с.
5. Стратегії творчої діяльності: школа В. О. Моляко / За заг. ред. В. О. Моляко. – К.: «Освіта України», 2008. – 700 с.